

Motion till riksdagen 2011/12:K5

**av Sven-Erik Österberg m.fl. (S)
med anledning av skr. 2011/12:44**

Handlingsplan för att värna demokratien mot våldsbejakande extremism

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att motverka våldsbejakande extremism.

Motivering

I handlingsplanen redovisas åtgärder som regeringen vidtagit och avser att vidta för att stärka medvetenheten om demokratien och värna demokratien mot våldsbejakande extremism.

Regeringen avser att genomföra åtgärderna under perioden 2012–2014.

Våldsbejakande extremism ska alltid och på effektivaste sätt bekämpas. Den målsättningen är vi helt övertygade om att även regeringen delar. Men de metoder som regeringen föreslår framstår inte som vare sig de mest effektiva eller genomtänkta. De bakomliggande orsakerna till våldsbejakande extremism är dåligt beskrivna och analyserade i regeringens skrivelse. Mot den bakgrunden blir också regeringens förslag till konkreta åtgärder inte av den heltäckande karaktär som behövs. Det förebyggande arbetet måste bygga på en genomarbetad samhällsanalys som leder till effektiva åtgärder för att förhindra våldsbejakande extremism utan att stigmatisera vare sig individer eller grupper i samhället. Vår grundsyn är att väldigt få människor under normala omständigheter frivilligt väljer att bli kriminella eller våldsbejakande extremer. Däremot är det alltför många som upplever att de inte är en önskvärd del av samhället och därför väljer att vända sig från det på olika sätt.

I skrivelsen föreslås till stor del ytterligare utredningar och studier när regeringen kunde tagit till vara den kunskap som redan finns, sätta in den i ett större sammanhang och redan nu förslå konkreta och verkningfulla åtgärder.

Fel! Okänt namn på

Men i stället för att fokusera på hur man ska komma åt orsakerna till problemen, föreslår regeringen ett antal åtgärder för att lindra verkningarna av dem när de väl uppstått.

En översiktlig samhällsanalys visar att orsakerna till våldsbejakande extremism är ganska odiskutabla.

I korthet handlar det om följande:

- ? Ökande klyftor i samhället där ojämlikheten har ökat under den nuvarande borgerliga regeringen.
- ? Utbildningssystemet där utbildningsnivå, betygens betydelse och den klassegregering som där skapas genom olika utbildningsnivåer som låser in individer är nyckelfaktorer.
- ? Nedmonteringen av de sociala skyddsnetten som slår hårdast mot de individer som har en låg utbildningsnivå och är arbetslösa.
- ? En ökande segregation, inte minst i boendet, och en hög arbetslöshet, speciellt bland unga.
- ? Detta leder till att fler och fler upplever ett utanförskap i samhället och att de är diskriminerade.

Denna utveckling leder fram till en ökande rekryteringsbas för all sorts kriminalitet och självklart även den våldsbejakande extremismen. För att komma till rätta med problemen med våldsbejakande extremism måste alltså det förebyggande arbetet i form av att skapa ett samhälle med ökad integration och minskade sociala spänningar inta en central position.

Detta är ingen nyhet för regeringen. Det finns redan en bred kunskap kring dessa förhållanden som regeringen blundar för. Den sociala marginaliseringen av människor är en viktig del av den radikaliseringsprocess som leder till extremism. Säkerhetspolisens rapport från förra året pekade ut att den ökade polariseringen i samhället som fastställer utanförskap är ett hot inför framtiden.

Det är alltså oerhört viktigt att regeringen agerar kraftfullt mot de ökande klyftorna i samhället och mot massarbetslösheten som gör att människor hamnar i utanförskap.

Vi har tidigare, bl.a. i vår budgetmotion för 2012, föreslagit ett flertal åtgärder som på ett påtagligt sätt skulle förbättra möjligheterna att förebygga den våldsbejakande extremismen. Några av de mest påtagliga är dessa:

- ? Omedelbara insatser mot ungdomsarbetslösheten.

De som är unga i dag ska bära upp samhället i morgon. Det är ett ekonomiskt och mänskligt slöseri att låta många unga börja sitt vuxenliv med arbetslöshet.

Ungdomsarbetslösheten i augusti 2011 var 17,3 procent. Det är ovärdigt ett välfärdssamhälle som det svenska. Många unga som saknar arbete har inte fullständig gymnasieexamen; de måste få chansen att komplettera sin utbildning inom vuxenutbildningen eller på folkhögskola. Vi vill se tidiga och snabba insatser för unga arbetslösa. De ska inte, som nu är fallet, behöva vänta 100 dagar på verkningsfulla insatser. En individuell plan med relevanta åtgärder ska skyndsamt utarbetas. Aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen ska tas bort.

Fel! Okänt namn på

? 25 000 extra utbildningsplatser inom vuxenutbildning och för att läsa in gymnasiekompetens.

Kunskapskraven på arbetsmarknaden ökar hela tiden. Det gäller både generella kunskaper och mer specialiserad kompetens. Antalet jobb som inte kräver gymnasiekompetens för att få anställning minskar i rask takt medan efterfrågan på gymnasial utbildning, särskilt yrkesutbildning, är fortsatt stor och efterfrågan på högre utbildning ökar markant och förväntas att fortsätta öka under lång tid framåt. Genom utbildningsinsatserna skulle en del av de negativa inläsningseffekterna för unga vuxna som dålig eller ofullständig utbildning ger upphov till kunna motverkas.

? Bekämpa barnfattigdomen.

Alldeles för många barn växer i dag upp i familjer med mycket dålig ekonomi, ofta till följd av arbetslöshet i familjen, och sedan en tid tillbaka ökar antalet. EU:s fattigdomsmått visar att den relativa barnfattigdomen ökat kraftigt under senare år. Totalt lever 220 000 barn i Sverige i dag, enligt Rädda Barnens definition, i fattiga familjer. Att växa upp i fattigdom har stora negativa effekter för framtida arbetsmarknadsanknytning och ökar risken för utanförskap och låga livsinkomster.

Forskning har visat att ekonomiska levnadsförhållanden under de första åren i ett barns liv har stark koppling till fullföljande av grundläggande utbildning. Det gäller särskilt för barn i familjer med de allra lägsta inkomsterna. En politik mot barnfattigdom är således inte bara en politik för minskade klyftor och ökad social sammanhållning utan också en politik för framtida jobb och tillväxt. Den ökande barnfattigdomen blir därmed en fingervisning om att rekryteringsbasen för extremism kan komma att öka i Sverige om inte åtgärder vidtas. Bland annat av det skälet behöver snabba och kraftfulla åtgärder sättas in för att vända den nuvarande utvecklingen.

? Bekämpa segregationen i skolan.

Den ökande skolsegregationen är en av huvudförklaringarna till de sjunkande kunskapsresultaten. Detta är djupt allvarligt och ett stort misslyckande för skolpolitiken vars mål ska vara att ta vara på varje elevs potential. Vårt mål är en sammanhållen skola där elever med olika bakgrund lär av varandra och där alla elever ges samma chans att lyckas i skolan. Vi anser att det ska föras in ett nytt övergripande mål för skolan. Liksom högskolelagen ställer krav på lärosätena att arbeta med breddad rekrytering anser vi att det ska föras in ett nytt övergripande mål för skolan i skollagen: Skolhuvudmannen ska arbeta för att sammansättningen av elever i varje skola ska vara heterogen vad gäller kön och social och etnisk bakgrund. Vi vill också se mer av organiserat samarbete mellan skolor med olika elevsammansättning.

? Alla elevers lika chans till en bra utbildning.

Enligt Skolverkets rapport ”Resursfördelning utifrån förutsättningar och behov” från 2009 så finns det bara i ungefär var fjärde kommun en generell tilläggsresurs som skolor får utifrån sin socioekonomiska struktur. Resurser differentieras inte tillräckligt mycket med tanke på de stora skillnader som

Fel! Okänt namn på

finns i skolors förutsättningar för sin verksamhet. Skolverket menar att det här systemet bidrar till att öka ojämlikheten i den svenska skolan. Det kan inte få fortsätta. Resurserna måste fördelas efter skolors och elevers behov och det bör framgå av skollagen.

För att höja resultaten och särskilt stödja de elever som inte har ett starkt stöd i skolarbetet hemifrån är mer resurser till skolan avgörande. Varje barn har rätt till det stöd han eller hon behöver för att nå kunskapsmålen.

? Lokala utvecklingsavtal för upprustning av miljonprogrammet.

Många miljonprogramsområden är i dag starkt segregerade. Arbetslöshet, sjuktal, förväntad livslängd, medelinkomst och andra mätare på välfärd visar att många invånare i miljonprogramsområden i dag lever under sämre villkor och med sämre förutsättningar än genomsnittssvensken. Segregerade bostadsområden skapar en grogrund för känslor av utanförskap och diskriminering hos dem som bor där. Invånarna upplever ofta en hopplöshet och en stark känsla av att vara satta på undantag av samhället. Ett sätt att bryta detta mönster kan vara att rusta upp själva bostadsområdena.

Det krävs statliga insatser för att fastighetsägare i större utsträckning ska ta sitt ansvar för en nödvändig upprustning. Ett sätt att göra detta är att införa ett system där staten, eventuellt tillsammans med berörd kommun, får garantera lån för upprustning av lägenheter i flerfamiljshus. Samtidigt föreslår vi att möjligheten till vitesföreläggande av fastighetsägare som inte uppfyller rimliga krav på underhåll och renovering av sina fastigheter prövas.

? Effektivisera arbetet mot den organiserade brottsligheten.

Det krävs en centraliserad resursförstärkning för att få i gång ett effektivare arbete mot den organiserade brottsligheten. I förlängningen vill vi se en nationell spjutspetsorganisation, dvs. en sammanslagning av Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten med namnet Polisens riksorganisation mot ekonomisk och organiserad brottslighet (Reko).

? Kontaktpoliser för unga.

En viktig del i det brottsförebyggande arbetet handlar om att skapa bryggor mellan skola, socialtjänst, polis, fritidsverksamheter och familjer. Ett nära samarbete här visar resultat där det fungerar runt om i landet. En bra åtgärd för att lösa detta är att lokal polis knyts till varje skola, en s.k. kontaktpolis.

Poliserna ska arbeta både brottsförebyggande, genom att åka ut och informera om alkohol inför t.ex. valborg och lucia, men också delta i andra aktiviteter på skolan. Polisen ska sprida kunskap, bygga förtroende och relationer – varje kille och tjej från 6-årsverksamhet till sista året på gymnasiet, samt deras föräldrar, ska veta vem som är deras kontaktpolis. Det ska stå på varje anslagstavla på samma sätt som man informeras om vem som är skolsköterska och skolkurator m.m.

Dessa poliser ska också vara de som i efterhand utreder incidenter och händelser som inträffat i och kring skolan. Med förkunskap om och raka kontakter med eleverna får man bättre undersökningar och fler som vågar anmäla. Vid ett brott är tanken att varje elev direkt skulle veta vem man ska ringa. Ett

Fel! Okänt namn på

par mobilnummer till den lokala polisen på varje skolas anslagstavla eller hemsida skulle vara en trygghet. Kontaktpoliserna ska samverka med fritidsgrådar och skolbarnomsorg och vara kontaktpersoner hos kommunerna.

? Utslussningspeng.

För att stödja dem som lämnar fängelset och få dem att bryta med sin gamla, kriminella miljö har vi föreslagit en särskild utslussningspeng. I de grupper som ägnar sig åt våldsbejakande extremism är det mycket viktigt att bryta gamla mönster och förhindra den återrekrytering till kriminalitet som ett avtjänat fängelsestraff lätt kan innebära. Själva tiden i fängelse kan med fördel användas för "avradikalisering" av de intagna, gärna i samverkan med frivilligorganisationer.

Detta är bara några av de åtgärder vi tidigare föreslagit – åtgärder som utgår från en samhällsanalys och som skapar en betydligt mer heltäckande väv av åtgärder för att minska den våldsbejakande extremismen än den regeringen tar fram i sin skrivelse. Regeringen har dock valt att blunda för verklighetens krav och fortsätta en passiv, reagerande politik i stället för att aktivt bekämpa de bakomliggande orsakerna, delvis skapade och förstärkta av regeringens egen politik, till den våldsbejakande extremismen.

Även andra mer konkreta åtgärder behöver övervägas för att skapa en mer heltäckande förebyggande insats. Det kan röra sig om insatser som de nedanstående:

? Öka demokratiengagemanget och valdeltagandet bland unga.

När regeringen under förra mandatperioden ändrade demokratimålet försvann målsättningen om ett högt valdeltagande. Regeringen gjorde heller inga speciella insatser inför valet 2010. Sådana bör övervägas inför valet 2014 för att motverka lågt valdeltagande bland unga.

? Samhällets stöd till avhoppare från extremismen.

Det finns i dag en organisation för den som vill och behöver hjälp med att lämna naziströrelser, men det finns ingen som fokuserar och har den kunskap som behövs för att stödja dem som vill lämna vänsterextrema och islamistiska våldsbejakande rörelser. Även det arbetet borde påbörjas så att vi ser de icke våldsbejakande vänstergrupperna och islamisterna som en resurs i arbetet med att påverka och motverka extremismen. I dag verkar regeringen mest se dem som ett latent hot.

? Vapenlagstiftning.

Antalet illegala vapen i samhället måste begränsas. Det är en viktig faktor både för att minska möjligheterna för den våldsbejakande extremismen att växa och begränsa dess möjligheter att orsaka allvarlig skada för samhälle och individer. Polisen har under lång tid vittnat om att det finns en stor mängd illegala vapen i omlopp. Man har vid ett flertal tillfällen krävt skärpt lagstiftning för grovt vapenbrott. Regeringens utredning om vapenlagen kom för snart två år sedan, men den föreslog dessvärre ingen straffskärpning, delvis

Fel! Okänt namn på

beroende på alltför otydliga direktiv. Efter utredningen har regeringen i stort sett inte gjort någonting i vapenfrågorna.

Vi socialdemokrater vill skärpa minimistraffet för grovt vapenbrott från sex månader till ett år, och vi vill göra det möjligt att använda telefonavlyssning för att upptäcka brottet. Vi vill införa straffansvar för den som uppsåtligt eller av oaktsamhet förvarar skjutvapen åt annan olovligen. Vi vill införa straffansvar för förberedelse till vapenbrott bl.a. för att komma åt olovlig vapentillverkning, och vi vill införa en vapenamnesti för att få bort så många illegala vapen som möjligt från gatorna. Dessutom vill vi att tullen får ett särskilt uppdrag att stoppa införsel av illegala vapen.

? Lokala utvecklingsavtal.

I skrivelsen står om de lokala utvecklingsavtal som träffats med 21 kommuner i områden med brett utanförskap. Utvecklingsavtalen löpte ut 2011. Av skrivelsen framgår inte hur det arbetet ska fortsätta. Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av avtalen och därefter återkomma med förslag på hur arbetet ska fortsätta. Den här typen av arbete måste bedrivas långsiktigt och med stor uthållighet för att kunna ge någon effekt.

? Idrottsrörelsen som en resurs.

Idrotten har en viktig roll, kanske speciellt för ungdomar i utsatta områden. Här är ledarna och deras möjlighet till ledarutbildningar inte bara inom sin idrott utan också demokratiutbildning viktig. Ungdomsstyrelsen bör därför få i uppdrag att särskilt fokusera på att stötta demokratiprojekt och anordna demokratiutbildningar.

? Skolans demokratiarbete behöver intensifieras.

Skolverket bör inom ramen för sitt värdegrundsarbete hitta vägar att stötta skolor och enskilda lärare genom nätverksbyggande, kurser och utbildningar och konferenser riktade till lärarpersonal. Det är ofta de som ser och upptäcker tendenser till våldsbejakande extremism först, och de behöver verktygen för att på rätt sätt kunna hantera elever som befinner sig i riskzonen för rekrytering till extrema grupper.

Men det förebyggande arbetet måste också kompletteras med ett mer aktivt agerande mot den befintliga extremismen. Det är bra att säkerhetspolisen nu får möjligheter till mer effektiva spaningsmetoder mot den våldsbejakande extremismen, men regeringen behöver bättre analysera och förstå den koppling som i dag finns från den grova organiserade brottsligheten som genom sin verksamhet delvis finansierar våldsbejakande extremism. Det finns i dag så många beröringspunkter mellan den våldsbejakande extremismen och annan grov brottslighet att de måste ses och därmed också åtgärdas i ett integrerat sammanhang.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 16 januari 2012

Sven-Erik Österberg (S)

Helene Petersson i Stockaryd (S)

Phia Andersson (S)

Hans Ekström (S)

Billy Gustafsson (S)

Hans Hoff (S)